

fins a Galícia: fóra ben estrany, doncs, que el mot bàsic d'aquella època l'haguéssim hagut d'importar i no exportar.

Pisca, cast. intolerable per *mica, bri, gens* (DECH, PELLIZCAR) *Piscar* (no italianisme, variant cat. alterada), *piscatori, piscicultura, -ltor, pisciforme, piscina, piscis, piscivor, V. peix Piscolabis, V. pessigar Pisena, V. pisana Piset, V. pisar Piriforme, V. pèsol Pismago, V. peça Pisolita, V. pèsol Pisó 'picó de tàpia' dial. (Lab. 1840), pisons 'espècie de pedres de teler' (1868, SLitCosta), pisonar dial., V. pisar*

PISPAR, 'pendre furtivament' (*a*), alguns 'llambregar furtivament' (*b*): mot de creació expressiva. □ 1.ª doc.: 1805, Belv.:

«*Pispar*, jocós, *sonscar*, extorquer»; Lab.; «robar, escamotejar, pendre una cosa astutament», *DAG.*; que hi afegeix com a refr. «qui no arrisca no *pisca*» donant a entendre que *pisca* sigui variant o alteració de *pispa*; però la rima prova que la dita era (i és) amb *pisca*, i és probable que els qui hi posen *pispa* ho facin per una confusió de parònims; per més que en la creació del mot molt menys corrent, intervingué també el factor expressiu. Més rar és l'ús de *pispar* en el sentit de pegar llambregada furtiva (NOLLER); *AlcM* ho atribueix a Bna. (?) on no ho he oït mai. *Pispar* en el sentit de 'furtar' és, en canvi, de tot el cat. central, mot merament familiar i, ocasionalment, usual fins en ambients cultes. El trobem entre molts, en la ploma de Ruyra, Carner, Pla; i, havent estat oblidat en el *DOrt.*, Fontserè en reclamava la inclusió. No ho és menys en altres zones més dialectals: en particular el Ross., on Saïssat hi formà un compost, com a sobrenom d'una rata de les seves faules: «--- En *Pispa-xicolata*, en Menjaca-Cansalada, / un dels més peluts de l'armada» (*Catal. d. R.*, 197).

DERIV I CPT.: *Pispa. Pispaclaus. Pispador.*

Pissar per *pixar* no consta, ni crec que existeixi verament: deu ser pronúncia bàrbara acastellanada o afrancesada, car hi ha gent en zones limítrofes del cast. que no sap pronunciar la *x* i imita la inepta pronúncia de castellans bilingües.

PISSARRA, del cast. *pizarra*, mot d'origen basc, si bé la seva etimologia dins els elements euskèrics no és ben segura; probablement del basc *lapitz-arri* 'pedra de pissarra', compost de (*h*)*arri* 'pedra' i *lapitz*, que ja significa 'llicorella, llosa, pissarra' i segurament ve del ll. LAPIS 'pedra' o de LAPIDĒUS 'de pedra, petri'. □ 1.ª doc.: Lab. 1840.

El qual el registra ja en l'acc. mineralògica i en l'escolar, ben precisades pel *DFa*. En la segona és mot que s'imposa, entre altres raons perquè no té concurrents i no es presta a objeccions. En l'acc. mineral és un mot estrany a la gent camperola i muntanyenca, i evita àdhuc per part de la ciutadana, fins al nostre segle, com a importació moderna del castellà. Per més que ja no es pugui considerar castellanisme condemnable. In-

necessari, però: pot reemplaçar-se sempre, sigui per *llicorella*, que en la pràctica i amb prou feines se'n distingeix, llevat de dir-se sobretot de la menys dura i que conté un poc més d'element argilós o silícic; sigui per *esquist*, a penes distint; sigui, sobretot, per *llosa*. En tota la nostra zona pirinenca i pre-pirinenca no s'usa altra cosa que *llosa*; igualment *lòsa* en gascó i aranès; per més que aquest tingui també el sentit de 'pedra rectangular plana'.

No hi ha confusió: perquè si és amb aquest sentit, diem *una llosa* (o *les lloses, cada llosa* etc.); i amb aquell, *teulat o coberta de llosa, una pedrera de llosa, fet de llosa, costelles a la llosa* etc. No vacillo a recomanar que en la conversa fem tots el mateix; reservant la possibilitat d'usar *pissarra* en llenguatge més tècnic segons creguin aconsellable els professionals, naturalistes i geògrafs.

En castellà *pizarra* és el mot general i de sempre, documentat des de 1475 en un diccionari de rims, i en literatura solament des de Cervantes, a. 1585: «al Soto del Concejo o a la Fuente de las *Picarras*, ten por cierto que no has de ir sola» (*Galatea* 1, 4° 32r^o), i la *Pizarra de la Mancha* nom d'una altra font en les *Novelas Ejemplares*; probablement des del castellà va passar al portuguès, on apareix des de cap a l'a. 1600.

En basc *pizarra* o *pi(t)zarri* s'han usat poc o molt, si bé amb caràcter més o menys local, i rebutjats pels puristes i la major part del poble; sembla segur que són manlleus del castellà, potser recolzant en l'existència d'elements autòctons. El nom basc és *lapitz*, general almenys en tots els dialectes del P. Basc francès i a l'Alta Navarra. També fonament arrelat en la toponímia d'aqueixes terres: *Laphitz* mas del terme d'Ozaze (vora Atarratze), ja doc. el 1475; *Lapitça* riuert a Santa Grazia de Sule; i els derivats *Lapitztoy* mas d'Altzuruku [1520], i *Lapiste* llogaret de Behasque [1513], amb el seu duplicat bearnès, de la vall de Barretons, *Lo èog aperat a la Piste*, doc. de 1589, avui afrancesat com *Col de Lapixe* (P. Raymond, *D. Top. BPyr.*).

Podria venir de l'adjectiu ll. LAPIDĒUS 'de pedra, petri', amb el qual M-Lübke (*REW*, 4899) va aparellar l'it. dial. *lavaggio* —també representat en parlars rètics, sard i dalmàtics— provinent d'aquell adjectiu, però substantivat com a nom de diversos objectes petris.

L'etimologia més simple i inobjetable del cast. *pizarra* (com vaig demostrar en el *DCEC*, s. v.) és que vingui d'un antic compost basc *lapitz-barri* 'pedra de *lapitz*, pedra de llicorella'. Fora d'això no se n'ha indicat d'altra de sostenible que la de Larramendi i Schuchardt (repetida per alguns altres), que sigui un compost d'un basc *pitzaru* 'badar, esberlar, fendre' amb (*h*)*arri* 'pedra'; però aquest verb no s'usa més que a Guipúscoa, i és ben poc probable que sigui verament euskèric, com sigui que el mateix Schuchardt indicà que la immensa majoria dels mots en *p-* inicial són romanismes o mots recents o poc genuïns: donada la seva escassa extensió geogràfica i manca de documentació antiga és versemblant que sigui un mot ex-